

Kort föredrag om lapparnes musik,

hållit i Gästrike-Hälsinge Nation d. 7/4 1935

Minnet av lapparnes nomadisering inom Hälsingland och Gästrikland tillhör snart en förgången tid. Därför torde det vara på sin plats att just inom Gästrike-Hälsinge Nation sätta återuppliva detta minne, som åtminstone från våra landsmans sida blivit en smula förvridet. Vad lapparna ej utan skäl i sin tradition kalla "hälsingegästningen" betraktas numera utan försonande drag som rena tiggerfärder.

Vid kätans härd bevaras ^{enkelhet} traditionen längre än vid kokspis och elektriskt ljus.

I äldre tider ansågo de rittsinniga nybyggarna det vara en rättmätig gård att nomaderna, att i den man de fräntoges sina renbeten på Ödemårds- och Hälsingakogarne, skulle de till gengild årligen få någon del av de hårda jorden avkastade åt nyodlarne. Det var ingalunda tiggare, som varje vinter komme med sina tonna mjölpåsar för att få dem fyllda, utan det var oftast burgna renigarne, som medförde laster av renkött och hudar att avyttra, men tillika ansågo de tillhöra sina rättigheter att bli gastifritt bemötta i dessa trakter, där de förr haft sina vinterbeten. Färden sträcktes ofta ned mot Gävles omgivningar. I mån av bebyggelsen inskränktes möjligheten för lapparna att låta renarna arbeta de mossrika barrskogsvidderna, men "hälsingegästningen" lever med traditionens burskap hos nomaderna, fast den verkligen börjat urta urarta tilltiggezi tiggeri. Dock ses detta tiggeri ingalunda alltid med obilda ögon av allmogen, såsom man kunde vänta, ty man tror allmänt, att frikostighet mot lapparna medför tur med beskap och lantbruk. Ån idag kan en bonde, som ej ärt inte fått besök av lapparna, angeligt fråga grannen, om lapparna besökt honom, då de dragit förbi, och denne sälunda hade att vänta större välsignelse i sin näring. Slughet och list stå alltid högt i kurs hos svagare naturfolk, och otaliga är lapparna egna berättelser om sina färder och brevader i dessa trakter, där de förstått hålla den gamla folktron vid liv.

Att lapparna i äldre tid vere kunniga i trollsånger och magi även under sina "hälsingegästningar", frasgår av den urkund, som förvaras här i nationens bibliotek.

Prosten Bromman (f. 1676 d. 1750) omtalar i Glysisvallur bl. a. ett experiment i slutet av 1600talet, då han ville utröna halten av den övertre och vidskepelse, som han ansåg vidlåda lapparnes s.k. hemliga kunskaper, och skriver där om:

"I mina kitzliga ungdoms dagar, sedan jag fått läsa, hvad Scheffer uti ein Lapponia Illustratio och Olof Rudbeck uti sin Atlantica Å daga lagt om Lapptrummorna, och jag fått två sådana om händer, dock af olika ritningar, var min lust att få i verket se, det jag af förenimanda Böcker läst hade, öfvertalade för den skull en af de då mest namnkunniga Spå-lappar A.N.S. att visa detta häxeriet; det han ock gjorde nästan på lika sätt, äfven därutinnan, att ingen skulle röra honom, medan han låg neder i sitt förehafvande; i vidrig händelse kom hans Ande eller lif intet mera tillbaka i hans kropp. Jag lät så bero, ehuru väl jag var försäkrad där om, att hin onde intet egde den makten att skilja själen eller lifvet från kroppen och åter gifva den igen, ty det hörer Den Sanne Guden allena till; men slutet af bnan detta äfventyr gjorde mig ej förtvivlat och ängerfull, att jag ~~reverie på äventyret~~ sedemera intet kunde se en gång på mina gamla Lapptrummor."

De sista rön, som lappforskningen gjort, pryd sig just om trolltrummorna, trollsångerna och jojkningen; en karaktäristisk sida därav, den musikform, som lapparna kalla "vuolleh", blir ämnet för denna aftonlägnadshembygdens hembygdsafonen.